

Efter avslaget – en studie om **komvuxstuderande** som får avslag på sin ansökan om studiemedel

CSN, Rapport 2019:5

Efter avslaget

En studie om komvuxstuderande som får avslag på sin ansökan om studiemedel

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2019

Producent CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Jennie Nilsson
060-13 50 99
jennie.nilsson@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	6
1.1. Studiens genomförande.....	6
1.2. Studiestöd för studier på komvux.....	8
1.3. Vad vet vi om studiestödets betydelse för komvuxstuderande?	9
2. Vilka fick avslag och varför?	12
2.1. Vilka fick avslag?	12
2.2. Vilket var det vanligaste skälet till avslag?	15
3. Efter avslaget	18
3.1. Vilka studerade efter avslaget?.....	18
3.2. Finansiering av studier efter avslaget	21
3.3. Vilken typ av studier var vanligast?.....	23
3.4. Skäl till avslag och studier efteråt	25
3.5. Vad gjorde de som inte studerade efteråt?	27
3.6. Inkomst och sysselsättning några år senare.....	30
4. Slutsatser	34
Referenser.....	35
Bilaga.....	36

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att undersöka vad som händer efter ett avslag på ansökan om studiemedel för komvuxstudier, och hur avslaget påverkar den studerandes framtid. Undersökningen är avgränsad till att omfatta de personer som fick helt avslag på sin ansökan om studiemedel för studier vid komvux under år 2012. Skälet till att välja studerande som fick avslag för så pass länge sedan är för att det ska vara möjligt att följa dem över tid.

En av tio fick avslag på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier

En av tio komvuxstuderande fick avslag på sin ansökan om studiemedel för studier under 2012. För hälften av dem berodde avslaget på att de hade otillräckliga studie-resultat från tidigare studier med studiemedel.

Olika avslagsorsaker var olika vanliga bland de studerande. Grundskolestuderande fick oftare än gymnasiestuderande avslag på grund av att de använt alla sina veckor på den aktuella nivån, och nästan alla av dem som fick avslag av den anledningen hade utländsk bakgrund. Det visar på att det kan vara svårt för studerande med utländsk bakgrund att hinna slutföra sina grundskolestudier med de veckor som ges.

De flesta studerade efter avslaget

Sju av tio som fick avslag studerade någon gång under de fyra år som följde avslaget. Året efter avslaget var studier mindre vanligt bland de som fick avslag än bland de som fick bifall under 2012. Andelen som studerade ökade dock i avslagsgruppen, och under följande år var det bara marginella skillnader mellan hur stor andel som studerade av dem som fick avslag och bifall.

Yngre fortsatte oftast att studera

Det var framförallt de som hade ekonomiska möjligheter att studera utan studiemedel som studerade efter avslaget. Yngre personer studerade oftare än äldre, vilket beror på att yngre lättare kan finansiera studier utan studiemedel. De kan oftare bo hos sina föräldrar eller få annat ekonomiskt stöd från dem. På så vis kan de, med relativt små medel, studera för att återkvalificera sig för nya studiemedel. Äldre personer har oftare familj och en annan livssituation som gör det svårt att studera utan studiemedel. En annan grupp som i hög utsträckning studerade efter avslaget var studerande var mitt inne i en utbildning.

Obetalda årsbelopp gör det svårt att studera

Män i åldern 35 år eller äldre som hade sökt studiemedel för att studera på grundskolenivå var de som oftast slutade att studera efter avslaget. Generellt sett var det vanligare

att grundskolestuderande än gymnasiestuderande inte studerade efter avslaget. Att få avslag på grund av obetalda årsbelopp från tidigare studier var det skäl som gjorde det svårast att återuppta studier efter avslaget.

Några år senare arbetade de flesta

Oavsett om personen som fick avslag studerade efter avslaget eller inte, var det lika vanligt att fyra år efter avslaget huvudsakligen försörja sig genom att arbeta. Däremot hade de som studerade efter avslaget lägre överskott av förvärvsinkomst, vilket kan bero på att de fortfarande var i studier eller nyligen hade avslutat sina studier.

Det var små skillnader mellan de som fick avslag och de som fick bifall, när det gäller hur stor andel som fyra år senare försörjde sig genom lön från förvärvsarbete. De som fick avslag försörjde sig i något lägre utsträckning genom att arbeta och hade istället lite oftare ekonomiskt bistånd eller andra typer av bidrag.

1. Inledning

Studiestödet ska ge alla i Sverige möjlighet att studera, oavsett vilken social, ekonomisk eller geografisk bakgrund en person har. Det ska verka rekryterande både för kvinnor och för män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning.¹ Bristen på utbildad arbetskraft är stor inom vissa yrken i Sverige och väntas bli ännu större i framtiden.² För den som inte har en slutförd gymnasieutbildning blir det däremot allt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.³ Studier inom den kommunala vuxenutbildningen (Komvux) är därför av stor betydelse för att tillgodose behovet av utbildad arbetskraft inom både offentlig sektor och näringsliv, och för att minska arbetslösheten bland dem med kort utbildningsbakgrund.⁴

Studiestödet kan vara en viktig inkomstkälla för att kunna studera i vuxen ålder, och därför finns det anledning att undersöka hur ett avslag på ansökan om studiemedel påverkar den studerande, särskilt när det gäller möjlighet till vidare studier. Syftet med rapporten är därmed att undersöka vad som händer efter ett avslag och hur det påverkar den studerande under några år framöver.

Frågeställningar

- Vilka är de dominerande orsakerna till att komvuxstuderande får avslag?
- Finns det skillnader mellan olika grupper när det gäller orsaker till avslag?
- De som studerar efter avslaget – vilka är de och hur finansierar de sina studier?
- De som inte studerar efter avslaget – vilka är de och vad gör de istället?

1.1. Studiens genomförande

Undersökningen bygger på uppgifter från CSN:s register. Till detta material har ytterligare uppgifter gällande den studerandes bakgrund, studier och inkomstkällor hämtats från Statistiska centralbyrån (SCB).

För mer information om samtliga uppgifter som hämtats från SCB, se bilagan.

För att få djupare kunskap om situationen för studerande som fått avslag på sin ansökan har vi också gjort intervjuer. Mer information om intervjuundersökningen finns i bilagan.

---

¹ Prop. 1999/2000:10, återgivet i prop. 2018/19:1. Studiestödets mål mötte inga invändningar i Utbildningsutskottets betänkande 2018/19:Ubu2 vilket gör att det fortfarande kan anses gälla.

² SCB (2015) [Artikel](#)

³ Arbetsförmedlingen (2018).

⁴ Lagrådsremiss (2016)

Undersökningsgrupp

Den här undersökningen är avgränsad till att omfatta de personer som fick helt avslag på sin ansökan om studiemedel för studier vid komvux under år 2012. Skälet till att välja studerande som fick avslag för så pass länge sedan är för att det ska vara möjligt att följa dem över tid.

Det förekommer ganska ofta att en person först får avslag och sedan skickar in en ny likadan ansökan som hen får bifall på. Det händer när skälen som låg till grund för avslaget inte längre gäller, till exempel när en person som får avslag på grund av att hen inte betalat sina tidigare skulder till CSN betalar in det som är obetalt. Under 2012 var det 10 procent av de som fick avslag som senare under året fick bifall. De som fick bifall i samma eller annat ärende under året har tagits bort ur populationen.

Eftersom vi ville ta reda på vad som händer efter ett avslag har inte alla avslagsgrunder tagits med. Följande personer har sorterats bort ur populationen:

- De som under 2012 var yngre än 20 år. De anses inte vara målgrupp för den här undersökningen eftersom de har rätt till studiehjälp istället. En del som fyllde 20 år under året kan ha fått avslag för ena halvan av året. De finns med i populationen.
- De som fick avslag på grund av att de inte hade skickat in begärd komplettering. De anses inte vara målgrupp för undersökningen eftersom de i många fall enkelt kan skicka in kompletteringen och få ett nytt beslut.
- De som fick avslag på grund av efterkontroll av inkomst. De anses inte vara målgrupp för den här undersökningen, eftersom avslaget inte skedde förrän vid efterkontrollen av inkomst två år senare (2014). Däremot finns i populationen de som fick avslag på grund av att de vid ansökan anmälde en så pass hög inkomst att de inte längre hade rätt till studiemedel.
- De som fick avslag på grund av att de inte uppfyllde kraven för grundläggande rätt till svenskt studiestöd.⁵ En person som inte har svenskt medborgarskap behöver få ett beslut om grundläggande rätt till svenskt studiestöd innan personen kan få ett beslut om studiemedel. Om en person får avslag på ansökan om grundläggande rätt kan hen inte få studiemedel och då görs inte heller en prövning av själva studiemedelsansökan. Dessa personer anses inte vara målgrupp för denna undersökning eftersom deras ansökan om studiemedel inte har prövats.

De som omfattas av undersökningen har fått avslag av andra skäl, till exempel på grund av bristande studieresultat, att veckorna med studiemedel tagit slut eller på grund av obetalda avgifter eller oreglerade återkrav. Dessa är sammanlagt 10 689 personer. I vissa fall jämförs de som fick avslag med de som fick bifall på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier under 2012. De är sammanlagt 81 611 personer.

---

⁵ Den som är utländsk medborgare och vill studera i Sverige behöver uppfylla villkoren för att ha rätt till svenskt studiestöd. Villkoren är olika beroende på om personen är medborgare i ett land inom EU/EES och Schweiz, eller utanför.

Definitioner och förklaringar

- I rapporten används begreppet kön, och avser då det juridiska könet, det vill säga det kön en person har registrerat i folkbokföringen.
- Vid fördelning av statistiken efter ålder används den ålder personen hade vid årets slut 2012.
- Vid fördelning av statistiken efter sökt nivå på studierna under 2012, kallas de som sökte studiemedel för grundskolestudier för grundskolestuderande och de som sökte studiemedel för gymnasiestudier för gymnasiestuderande.
- Vid fördelning av statistiken efter huvudsaklig inkomstkälla finns en fotnot i de fall personer saknas i registret över totalbefolkningen (RTB). Att en person saknas kan bero på utvandring eller på att hen har avlidit.

1.2. Studiestöd för studier på komvux

En studerande kan få avslag på sin ansökan om studiemedel av flera olika skäl. I rapporten kategoriseras skälen i nio olika grupper.

För hög inkomst

En studerande får ha en skattepliktig inkomst upp till fribeloppet halvår utan att studiemedlet påverkas. Vid inkomster högre än så minskas studiemedlet med 61 procent av den del av inkomsten som överstiger fribeloppet. Vid tillräckligt höga inkomster har den studerande inte rätt till studiemedel.

För låg omfattning

För att ha rätt till studiemedel krävs att den studerande ska läsa minst 50 procent, vilket motsvarar 10 poäng per vecka på komvux. Vid studier i lägre omfattning än 50 procent får den studerande avslag.

Obetalda avgifter hos CSN

En person som betalar tillbaka sina studielån får årligen ett belopp att betala. Den studerande måste ha betalat sina årsbelopp för tidigare år för att ha rätt till nya studiemedel. Enbart den som tidigare har haft studielån och börjat att betala tillbaka lånet kan få avslag av den här orsaken.

Otillräckliga studieresultat

Studiemedel får lämnas till en studerande som bedrivit tidigare studier med studiemedel i normal takt. På komvux innebär det att den studerande behöver klara minst hälften av sitt studieåtagande under den senaste studieperioden och samtidigt inte ligga efter med mer än 200 poäng under hela studietiden. Om studieresultaten inte är tillräckliga finns möjlighet att pröva om den studerande har särskilda skäl till detta. En studerande kan återkvalificera sig för nya studiemedel genom att klara av det antal poäng som saknas. Personen har då rätt till studiemedel från och med veckan efter den vecka som poängen klarades.

Slut på veckor på den aktuella nivån

Studiemedel kan lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. En studerande som har en slutförd grundskoleutbildning eller motsvarande kan få studiemedel i högst 40 veckor på grundskolenivå. En studerande som saknar en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som

dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna, kan få ytterligare 20 veckor, sammanlagt 100 veckor, på grundskolenivå.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning eller motsvarande få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning, eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning, kan få studiemedel i sammanlagt 80 veckor. Om det finns synnerliga skäl kan den studerande få studiemedel utöver veckogränsen.⁶

Ersättning från Försäkringskassan

Studiemedel får inte lämnas för samma tid som den studerande får aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Inte heller vid sjuk- eller aktivitetsersättning har den studerande rätt till studiemedel.

Åldersgräns 20 år

En studerande kan få studiemedel för studier på komvux från och med vecka 27 det året hen fyller 20 år. En person som fyllde 20 år under 2012 och sökte studiemedel för första halvåret 2012 fick avslag av den här anledningen.

Återkrav för flera halvår

Om en studerande har fått studiestöd utbetalt som hen inte hade rätt till kan hen få återkrav. Nya studiemedel kan inte beviljas om en studerande har obetalda återkrav för mer än ett kalenderhalvår.

Övriga skäl

Övriga skäl kan till exempel vara att den studerande studerar i kortare tid än tre veckor, att den studerande har passerat den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel, eller att utbildningen den studerande sökt inte ger rätt till studiemedel.

1.3. Vad vet vi om studiestödets betydelse för komvuxstuderande?

Hälften av de som studerar på komvux söker studiemedel

Studiestödets betydelse för komvuxstuderande kan diskuteras utifrån flera perspektiv. Ett sätt att undersöka vilken betydelse studiestödet har är att se till hur stor andel av de studerande som använder studiestöd. Under 2012 studerade 189 600 personer på komvux.⁷ Knappt hälften av dem, 93 100 personer, sökte studiemedel. Av dessa fick 26 procent helt eller delvis avslag på minst en ansökan.

---

⁶ Från och med det år den studerande fyller 40 år finns även möjlighet att få ytterligare veckor på grund av särskilda skäl.

⁷ Skolverket. Tabell: *Elever och kursdeltagare 2012*.

Andelen som får studiemedel är lägre bland äldre studerande...

Det var 44 procent av alla som studerade på komvux under andra halvåret 2012⁸ som hade studiemedel. Det kan jämföras med att 70 procent av de som studerade på högskola under samma år hade studiemedel.⁹

Det är vanligare att yngre har studiemedel än att äldre har det.¹⁰ Under 2012 var andelen av de studerande som fick studiemedel högst bland komvuxstuderande som var yngre än 25 år och lägre ibland äldre studerande. Studiestödsnyttjandet på komvux har de senaste åren minskat ytterligare och var 33 procent under andra kalenderhalvåret 2017. Minskningen förklaras till exempel av en högre andel deltidsstuderande och äldre studerande, samt av att det blivit lättare att studera vid komvux med aktivitetsstöd.¹¹

Studiestödsnyttjandet beror i hög grad på den studerandes studieomfattning och om den studerande läser på distans eller inte. Heltidsstuderande har oftare studiemedel än deltidsstuderande och andelen deltidsstuderande är relativt hög inom komvux. Under 2012 var andelen deltidsstuderande inom komvux 56 procent av samtliga studerande. Detta kan jämföras med att knappt en tredjedel av de studerande inom högskolan läste på deltid under samma år.¹² Att en hög andel läser på deltid på komvux kan alltså vara en del av förklaringen till att andelen som använder studiemedel är relativt låg på komvux.

... men för de äldre som får studiestöd har stödet stor betydelse

Ett annat sätt att mäta studiestödets betydelse för studerande är att fråga de studerande om de skulle ha börjat studera utan studiemedel. De studerandes svar är visserligen hypotetiska, men ger ändå en indikation på studiemedlens betydelse för valet att börja studera. CSN har genomfört flera enkätundersökningar som visar att studiestödet tycks ha störst betydelse för äldre studerande och för studiemedelstagare på gymnasienivå¹³. Den senaste undersökningen genomfördes 2017. I åldersgruppen 35 år eller äldre var det 54 procent som inte eller troligen inte skulle ha börjat studera utan studiemedel. I åldersgruppen 24 år eller yngre var motsvarande andel 36 procent. Det kan jämföras med att 48 procent av samtliga studiemedelstagare inte eller troligen inte skulle ha börjat studera utan studiestödet. Av de studiemedelstagare som läste på gymnasienivå svarade 62 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera utan studiemedel. Av studiemedelstagarna på grundskolenivå var det 46 procent som inte skulle ha börjat studera utan studiestöd.

Sammanfattningsvis tyder minskningen av studiestödsnyttjandet på att studiestödet i allt lägre utsträckning är komvuxstuderandes huvudsakliga inkomstkälla. Istället kombineras deltids- och distansstudier med lönearbete.¹⁴ Studiemedlet upplevs inte täcka samtliga

---

⁸ Studiestödsnyttjande fördelat per utbildningsform redovisas för andra kalenderhalvåret varje år. Andelen avser andra halvåret 2012.

⁹ CSN (2018b).

¹⁰ CSN (2018b).

¹¹ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/fortsatta-mojligheter-till-studier-med-aktivitetsstod-for-arbetslosa-i-jobb--och-utvecklingsgarantin/>

¹² CSN (2018b).

¹³ Gäller studerande på gymnasienivå oavsett skolform.

¹⁴ CSN (2018b).

levnadsomkostnader, och särskilt studerande äldre än 25 år som studerar på gymnasienivå arbetar vid sidan av studierna.¹⁵

Studiestödssystemet kritiseras för brist på flexibilitet

Studiestödssystemet har kritiserats för att inte vara tillräckligt anpassat till den flexibilitet som finns inom komvux.¹⁶ Studiestödet har över tid blivit mer enhetligt, samtidigt som vuxenutbildningen strävar efter ökad rörlighet och smidighet för den studerande och ska formas efter vad samhället behöver.¹⁷

Komvux har en kontinuerlig antagning under året och en hög andel distansstuderande. Flera kurser läses ofta parallellt, kurserna kan ha olika start- och slutdatum och studieplanen kan ändras vid flera tillfällen. Detta gör det svårt för CSN att bedöma den studerandes studieomfattning och studietakt. Det gör det också svårt för den studerande att veta hur ändringar som görs i studieplanen påverkar deras studiemedel och hur många poäng de behöver klara för att ha rätt till fortsatt studiemedel.

Tidigare undersökningar har visat att antalet veckor som en grundskolestuderande kan få studiemedel inte är anpassat till behoven.¹⁸ Det är vanligt att studiemedelsveckorna på grundskolenivå inte räcker till för att den studerande ska hinna slutföra sina studier. Det kan leda till att studerande övergår till studier på en högre nivå trots att de inte är redo för detta.

---

¹⁵ CSN (2018a).

¹⁶ Se t.ex. SOU 2013:20.

¹⁷ CSN (2014).

¹⁸ Se t.ex. SOU 2013:20.

2. Vilka fick avslag och varför?

2.1. Vilka fick avslag?

Det var 10 700 personer som fick avslag på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier var, varav 61 procent kvinnor och 39 procent män. Fördelat på ålder var 43 procent 24 år eller yngre, 36 procent mellan 25 och 34 år och 21 procent äldre än 35 år. De flesta, 55 procent, hade svensk bakgrund, det vill säga var födda i Sverige och hade minst en förälder som var född i Sverige. Det var 45 procent som hade utländsk bakgrund, det vill säga var utrikes födda eller födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Av samtliga i vår population var det 11 procent som fick helt avslag och inte bifall senare under året.¹⁹ Avslag var vanligast bland män och yngre studerande.

Tabell 1 De som fick avslag fördelat efter kön och ålder, antal och andelar¹ i procent

	Kvinnor		Män		Samtliga	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
20-24 år	2 539	12	2 051	14	4 590	13
25-34 år	2 404	10	1 402	12	3 806	11
35 år eller äldre	1 597	10	696	13	2 293	11
Samtliga	6 540	11	4 149	13	10 689	11

¹ Andel avslag av samtliga som sökt studiemedel inom respektive grupp.

Det var 88 procent som sökte studiemedel för att läsa på gymnasienivå medan 15 procent sökte studiemedel för att studera på grundläggande nivå.²⁰ Framförallt äldre personer, det vill säga personer som var 35 år eller äldre, skulle studera på grundskolenivå medan det var vanligare bland yngre att söka studiemedel för studier på gymnasienivå. Studerande med utländsk bakgrund var överrepresenterade bland dem som fick avslag för att studera på grundskolenivå. Av samtliga som fick avslag på sin ansökan om studiemedel för studier på grundskolenivå hade 84 procent utländsk bakgrund.

Nästan hälften arbetade före avslaget

De som fick avslag på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier år 2012 var inga ovana studerande. Majoriteten av dem, 84 procent, hade studerat²¹ i någon omfattning

¹⁹ Oavsett skäl fick 15 procent av samtliga studerande på komvux helt avslag och inte bifall senare under året.

²⁰ En person kan studera på flera nivåer samtidigt och summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

²¹ I detta sammanhang avser ”studerat” att personen varit registrerad på studier, oavsett studiernas omfattning eller skolform. En person som till exempel läser 50 poäng på komvux under ett helt år räknas som studerande.

under något av de tre år som föregick avslaget. Under året före avslaget var det 67 procent i av dem som studerade och 48 procent som hade studiemedel.

Många hade dock studiemedel vid sidan av en eller flera andra inkomstkällor. I rapporten kommer vi vid flertal tillfällen redogöra för den studerandes huvudsakliga inkomstkälla, vilket är den inkomstkälla som personen främst försörjer sig med under året. När vi tittar på den huvudsakliga inkomstkällan är det viktigt att ha i minnet att en person som har en annan huvudsaklig inkomstkälla än studiestöd ändå kan ha studiestöd under en del av ett år. Det betyder att en studerande som försörjer sig på studiemedel under delar av året ändå kan redovisas under en annan huvudsaklig inkomstkälla, om andra inkomster är mer omfattande sett till hela året. Huvudsaklig inkomstkälla ger alltså ingen heltäckande bild av personens inkomstkällor och sysselsättning, men är en indikation på vilken försörjningskälla som är den viktigaste.

Det vanligaste sättet att försörja sig under året före avslaget var genom att arbeta. Nästan hälften av dem som fick avslag hade löneinkomster från arbete som sin huvudsakliga inkomstkälla under 2011. Det var i princip lika stor andel kvinnor och män som försörjde sig genom att arbeta. Trots att 48 procent hade studiemedel under året före avslaget var det bara 22 procent som hade studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla. Andelen som försörjde sig främst med studiestöd var högst i åldern 20–24 år, där 30 procent hade studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla.

Det var vanligare att kvinnor hade föräldrapenning²² som huvudsaklig inkomstkälla än att män hade det. I åldersgruppen 25–34 år hade 17 procent av kvinnorna och bara 1 procent av männen föräldrapenning som huvudsaklig inkomstkälla. Män hade däremot oftare än kvinnor ekonomiskt bistånd. Andelen med ekonomiskt bistånd var särskilt hög bland män äldre än 35 år.

Hög andel hade studiemedel under åren före avslaget

Det var 72 procent av dem som studerade i avslagsgruppen under 2011 som fick studiemedel. Hur stor andel som hade studiemedel skilde sig dock åt mellan olika åldersgrupper. Av dem mellan 20 och 24 år som studerade före avslaget hade hela 97 procent haft studiemedel under något av åren 2009–2011. Det kan jämföras med att 76 procent av de som studerade före avslaget och var mellan 25 och 35 år hade haft studiemedel under perioden. Av dem som studerade före avslaget och var 35 år eller äldre hade 67 procent haft studiemedel.

Vad kan det betyda att äldre som studerade mer sällan hade studiemedel under åren före avslaget? En möjlig teori är att deras studier varit mer av fritidskaraktär, det vill säga att de haft en annan huvudsaklig sysselsättning vid sidan om studierna. Ett sätt att undersöka en persons huvudsakliga sysselsättning är att titta på vilken huvudsaklig inkomstkälla personen har. Så hur försörjde sig de som var något äldre som studerade under året före avslaget? Av dem som var 35 år eller äldre och studerade under 2011 var det 29 procent som hade studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla och 38 procent vars inkomst främst kom från lön från förvärvsarbete. Av dem mellan 25 och 34 år var det lika hög andel (29 procent) som hade studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla, men

---

²² Föräldrapenning eller närståendepenning, men eftersom de allra flesta har föräldrapenning benämns det så i den här rapporten.

en högre andel, 45 procent, som hade lön från förvärvsarbete som sin största försörjningskälla. De i den äldsta åldersgruppen fick oftare ekonomiskt bistånd än övriga och de i åldern 25-34 år fick oftare föräldrapenning. Bland de studerande i den yngsta åldersgruppen, 20–24 år, var det en högre andel än i övriga åldersgrupper som försörjde sig med främst studiemedel.

Tabell 2 Huvudsaklig inkomstkälla bland de som studerade i någon omfattning under 2011, fördelat efter ålder

	20-24 år	25-34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Lön från förvärvsarbete	45	45	38	44
Studiestöd	38	29	29	34
Ekonomiskt bistånd	8	10	12	9
Föräldrapenning	2	7	5	4
Ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder	4	4	5	4
Annan inkomst ¹	1	3	7	3
Saknar inkomst	2	2	3	2

¹A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

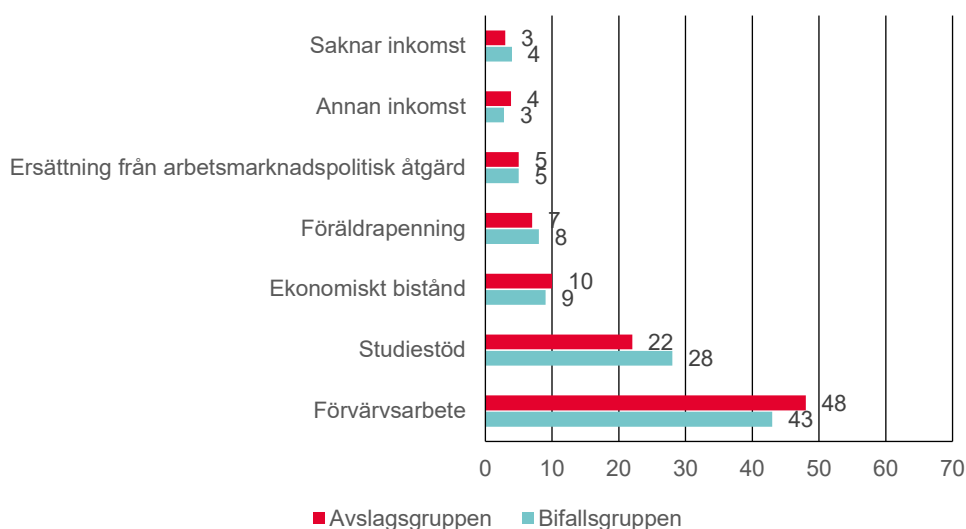
Av detta går det inte att dra några slutsatser om att äldre i högre utsträckning än yngre arbetade vid sidan av sina studier under året före avslaget. Däremot är det tänkbart att äldre oftare studerade kortare kurser under någon period under året, och att de därför inte försörjde sig med huvudsakligen studiemedel sett till hela året. Det är till exempel möjligt att de som var äldre än 25 år oftare än yngre studerande var föräldralediga och samtidigt studerade en kurs i låg omfattning.

Inga stora skillnader mellan de som fick avslag och de som fick bifall

De som fick bifall var relativt lika de som fick avslag när det gäller könsfördelning och ålderssammansättning. Andelen kvinnor var 5 procentenheter högre i bifallsgruppen (66 procent). Fördelat på ålder var 40 procent 20–24 år, 37 procent mellan 25 och 34 år och 23 procent äldre än 35 år. Bland dem som fick bifall hade en något högre andel utländsk bakgrund. Det var 48 procent av dem som hade utländsk bakgrund och 52 procent som hade svensk bakgrund. Även bland dem som fick bifall var det vanligare att grundskolestuderande hade utländsk bakgrund.

Den största skillnaden i sysselsättning och huvudsaklig inkomstkälla mellan de som fick bifall och de som fick avslag var att högre andel av dem som fick bifall 2012 studerade under 2011. Det var 74 procent som studerade under året, vilket var 7 procentenheter högre andel än i avslagsgruppen. De i bifallsgruppen hade följaktligen också i högre utsträckning studiestöd och försörjde sig huvudsakligen med det.

Diagram 1 Huvudsaklig inkomstkälla¹ år 2011, fördelat efter typ av beslut 2012, andelar i procent

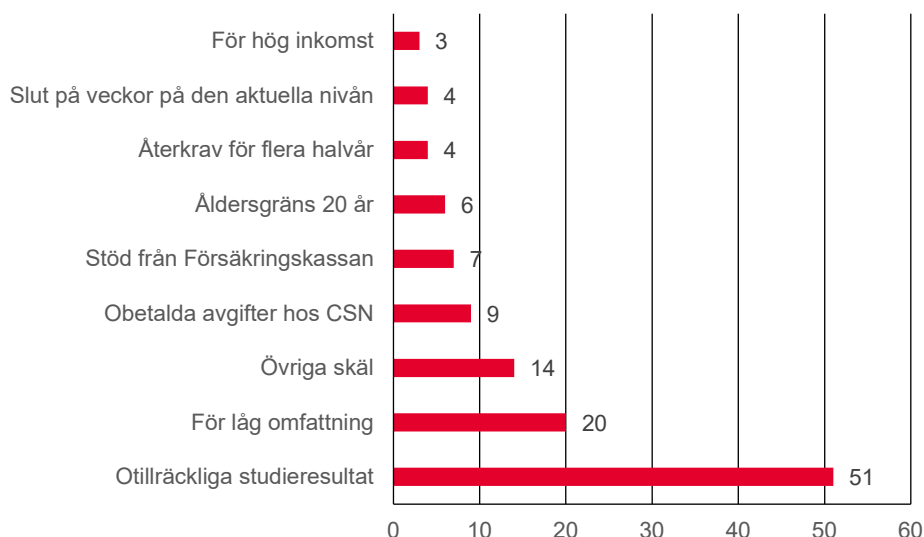

¹Som "Annan inkomst" räknas a-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

2.2. Vilket var det vanligaste skälet till avslag?

Den vanligaste anledningen till att en studerande på komvux fick avslag på sin ansökan om studiemedel under 2012 var otillräckliga studieresultat från tidigare studier. Drygt hälften av dem fick avslag av den anledningen. En femtedel fick avslag på grund av för låg studieomfattning medan 9 procent fick avslag på grund av obetalda avgifter hos CSN.

Diagram 2 Skäl till avslag, andelar i procent^{1,2}

¹ En person kan få avslag av flera anledningar. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

² Som "Övriga skäl" räknades till exempel att utbildningen var kortare än tre veckor, att utbildningen inte gav rätt till studiemedel, att den studerande var äldre än 54 år (dåvarande åldersgräns för rätt till studiemedel).

Kvinnor fick i något högre utsträckning avslag på grund av för låg studieomfattning och obetalda avgifter, medan män lite oftare än kvinnor fick avslag på grund av att de hade ersättning från Försäkringskassan och på att de var yngre än 20 år.

Det var större skillnader när avslagsorsakerna fördelades på ålder. Avslag på grund av bristande studieresultat var vanligast bland dem i åldern 25–34 år. Hela 61 procent fick avslag på grund av otillräckliga studieresultat. Äldre fick oftare än yngre avslag på grund av att deras veckor var slut på den aktuella studienivån. I den yngsta åldersgruppen fick nästan en fjärdedel avslag på grund av att studierna var i för låg omfattning, något som kan indikera att de inte kände till vilka krav som ställs på studiernas omfattning när de ansökte.

Tabell 3 Skäl till avslag, fördelat efter kön och ålder, andelar i procent¹

Skäl till avslag	20-24 år	25-34 år	35 år eller äldre
Otillräckliga studieresultat	48	61	39
För låg studieomfattning	24	17	18
Övriga skäl ²	12	12	23
Obetalda avgifter hos CSN	2	15	14
Ersättning från Försäkringskassan	9	4	6
Åldersgräns 20 år	14	0	0
Slut på veckor på den aktuella nivån	0	5	12
Återkrav för flera halvår	3	4	3
För hög inkomst	1	3	5

¹ En person kan ha fått avslag av flera skäl. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

² Till exempel att utbildningen var kortare än tre veckor, att utbildningen inte gav rätt till studiemedel, att den studerande var äldre än 54 år (dåvarande åldersgräns för rätt till studiemedel).

De informanter som vi intervjuade hade alla olika berättelser om sitt avslag – vad som ledde fram till det och hur de hanterade situationen. En informant berättade att hen hade studerat före avslaget men att studierna inte riktigt hade uppfyllt förväntningarna. Därför klarade personen inte alla kurser, vilket ledde till att det saknades tillräckligt många poäng när hen senare ville studera något annat.

”Jag visste inte riktigt vad jag gav mig in på. Det var inte vad jag trodde det var om man säger så. Jag tappade väl intresset för det.”

En annan person beskriver ett annat skäl till avslaget:

”Jag hade utnyttjat CSN till att gå musiklinje på folkhögskola och använt alla möjligheter att läsa på gymnasienivå. Jag skulle ha fått bidrag om jag gått på högskola, men inte för att läsa till undersköterska.”

Den här informanten hade använt alla sina veckor med studiemedel på gymnasienivå och fick därför avslag. Sedan tidigare vet vi att det är vanligare att grundskolestuderande får avslag på grund av att de använt alla sina veckor med studiemedel på den sökta nivån.²³ Det visar sig även i den här studien och gällde särskilt kvinnor. Av dem fick 12 procent avslag på grund av att veckorna var slut, jämfört med 8 procent av männen.

²³ Se t.ex. SOU 2013:20.

Framför allt var det för studerande med utländsk bakgrund som veckorna på grundskolenivå inte räckte till. Av de grundskolestuderande som fick avslag på grund av att veckorna var slut var det 98 procent som hade utländsk bakgrund.

Gymnasiestuderande fick oftare avslag på grund av bristande studieresultat än grundskolestuderande. Bland grundskolestuderande som fick avslag fick 44 procent det på grund av studieresultat, jämfört med 52 procent bland dem på gymnasienivå.

Tabell 4 Skäl till avslag, fördelat efter sökt studienivå, andelar i procent¹

Skäl till avslag	Grundskolenivå			Gymnasienivå		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Otillräckliga studieresultat	43	45	44	51	53	52
För låg studieomfattning	22	18	20	21	18	20
Övriga skäl	23	20	22	14	13	13
Obetalda avgifter hos CSN	7	9	8	10	9	10
Åldersgräns 20 år	0	0	0	6	8	7
Ersättning från Försäkringskassan	7	10	8	6	8	6
Slut på veckor på den aktuella nivån	12	8	10	4	3	4
Återkrav för flera halvår	3	6	4	4	3	4
För hög inkomst	2	3	3	3	3	3

¹En person kan ha fått avslag av flera skäl. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

Ett skäl till att grundskolestuderande under 2012 mer sällan än gymnasiestuderande fick avslag på grund av studieresultat skulle kunna vara hur studieresultat från längre kurser prövades före 2017. På komvux, och framför allt på grundskolenivå, var många längre kurser uppdelade över flera terminer. Om den studerande skulle fortsätta på samma kurs nästa studieperiod betygssattes inte de inledande delarna av kursen. CSN bedömde då kursdelarna som godkända fram till dess att det kom ett betyg i den sista delen av kursen, som räknades för hela kursens poäng. Under 2012 var det troligt att många grundskolestuderande läste långa kurser som pågick under flera terminer, och att de därför mer sällan än gymnasiestuderande fick avslag på grund av studieresultat.²⁴

²⁴ Under 2017 införde Skolverket nationella delkurser för längre kurser på grundskolenivå. Varje sådan delkurs ska betygssättas separat. Då ändrades även CSN:s prövning av studieresultat för grundskolekurser och sedan maj 2017 räknas enbart kurser med godkända betyg när vi prövar den studerandes studieresultat.

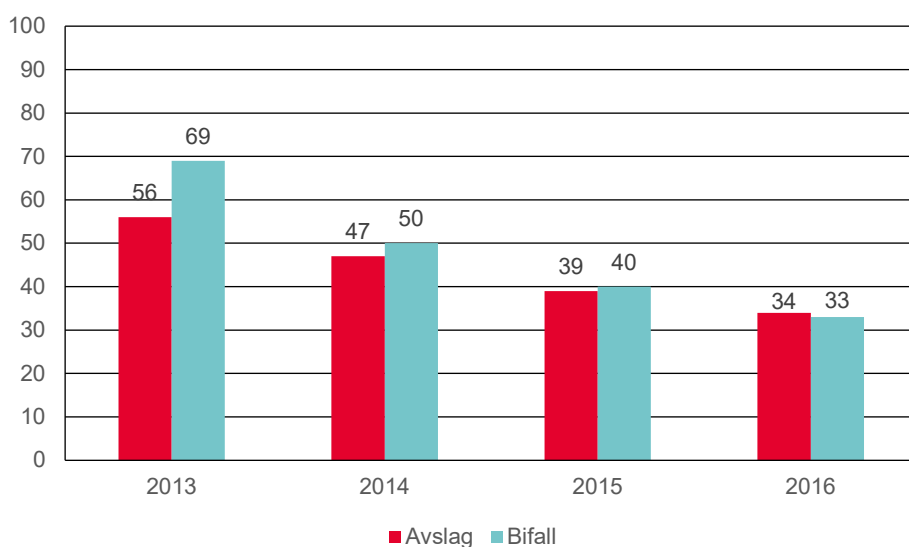
3. Efter avslaget

3.1. Vilka studerade efter avslaget?

En klar majoritet, 73 procent (7 800 personer), studerade under något av åren efter avslaget. Det var 56 procent som studerade under 2013 medan 10 procent återupptog eller påbörjade sina studier under 2014, 5 procent gjorde det under 2015 och 3 procent under 2016.

De som fick bifall under 2012 studerade oftare under de kommande fyra åren. Det var 79 procent av dem som fick bifall som studerade under något av åren 2013-2016. Det var framför allt under året efter avslaget som andelen som studerade var högre i bifallsgruppen. Skillnaderna minskade sedan för varje år och under 2016 var andelen som studerade 1 procentenhet högre bland dem som fick avslag än bland dem som fick bifall.

Diagram 3 Studerande under år 2013–2016, fördelat efter år och efter typ av beslut 2012, andelar i procent

Det var något vanligare bland kvinnor att studera efter avslaget än bland män. Skillnaderna var dock små. Det var 74 procent av kvinnorna och 72 procent av männen som studerade under något av de år som följde avslaget. Däremot var det en större skillnad mellan kvinnor och män när statistiken även fördelas på vilken nivå de sökte studiemedel för. Kvinnor som fick avslag på sin ansökan om studiemedel för att studera på grundskolenivå återkom oftare i studier än män på samma nivå. Av de kvinnor som fick avslag på sin ansökan om studiemedel på grundskolenivå under 2012 studerade 74 procent under något av åren 2013–2016. Motsvarande andel bland män var 64 procent.

De som hade studerat²⁵ under åren före avslaget studerade också i högre utsträckning även efter avslaget. Det beror sannolikt på att många av dem var mitt inne i en utbildning. Av de som hade studerat under åren före avslaget var det 75 procent som valde att studera under åren efter avslaget, medan andelen som studerade efter avslaget var 63 procent bland dem som inte hade studerat under åren före. De som inte redan hade ett tydligt mål med sin utbildning kunde ha svårare att bestämma sig för om de skulle satsa på att studera eller att arbeta. En informant beskriver hur hen kände efter avslaget:

”Jag visste inte vad jag skulle utbilda mig till. Jag hade liksom ingen framtidstro. Jag visste inte vad jag skulle börja på eller avsluta, för jag hade så mycket som inte var klart.”

Yngre studerade oftare

Det var betydligt vanligare att yngre fortsatte eller återupptog sina studier efter avslaget än att äldre gjorde det. Det var 81 procent av dem mellan 20 och 24 år som studerade under något av åren 2013–2016, jämfört med 71 procent i åldersgruppen 25–34 år och 61 procent av dem som var 35 år eller äldre vid avslaget. Män som var äldre än 35 år under året för avslaget och som hade sökt studiemedel för att studera på grundskolenivå var de som i lägst utsträckning studerade efter avslaget. Av dem var det 58 procent som studerade under något av åren 2013–2016, jämfört med 68 procent av kvinnorna i samma ålder och på samma studienivå. Skillnaderna mellan könen var också stora bland grundskolestuderande mellan 25 och 34 år. Där studerade 78 procent av kvinnorna och 65 procent av männen efter avslaget.

Tabell 5 Studerande i avslagsgruppen under något av åren 2013–2016, fördelat efter sökt studienivå 2012¹, kön och ålder, andelar i procent

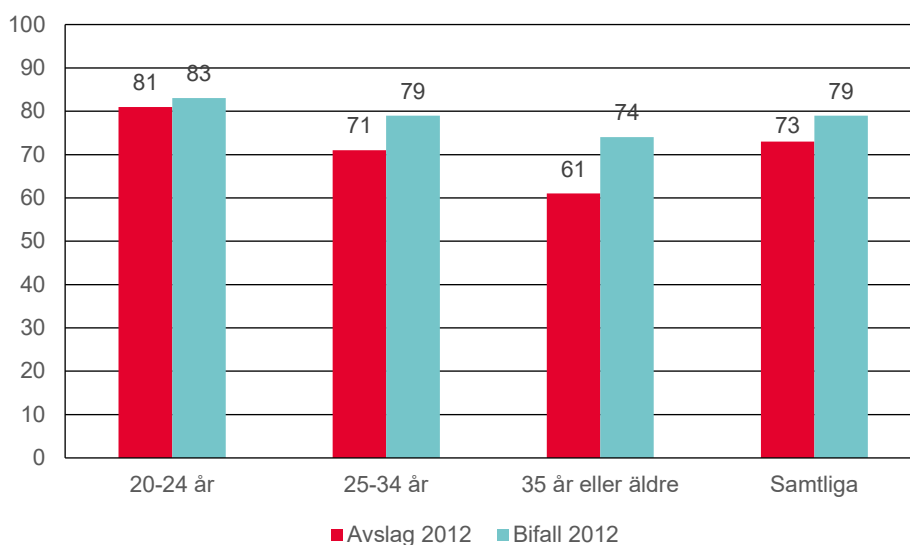
Ålder	Grundskolenivå			Gymnasienivå		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
20-24 år	76	72	74	83	80	82
25-34 år	78	65	74	71	69	70
35 år eller äldre	68	58	65	61	59	60
Samtliga	74	64	70	74	73	74

¹ En person kan ha sökt studiemedel för studier på flera nivåer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

Bland de som fick bifall var det också vanligare att yngre studerade efter avslaget men skillnaderna mellan åldersgrupperna var inte lika stora.

²⁵ Personen var registrerad för studier under någon period under 2009–2011.

Diagram 4 Andelen som studerade under 2013–2016, fördelat efter ålder och typ av beslut 2012

Att äldre i som fick avslag oftare slutade att studera eller inte påbörjade studier under 2012 tyder på att äldres framtidsplaner påverkades mer av avslaget än yngres. Vi vet redan att yngre har lättare att få stöd från omgivningen för att fortsätta att studera, till exempel från föräldrar.²⁶ En informant bodde hos sin förälder efter avslaget och lyckades på så vis studera utan studiemedel.

”Jag hade bara tur för jag bodde hos mamma, eller jag hade flyttat tillbaka till henne. Det var knapert och tråkigt och allt det där, men det gick”

Att bo hos sina föräldrar för att kunna studera är ofta mer naturligt för yngre studerande. En förälders förmåga att hjälpa till ekonomiskt vid ett avslag kan ha stor betydelse för möjligheten att studera vidare. En studerande beskriver hur hen ser på situationen efter avslaget:

”Min far är CSN för mig.”

Olika socioekonomiska förutsättningar påverkar valet att studera

Ytterligare något som kan påverka valet att studera är olika socioekonomiska förutsättningar, till exempel föräldrarnas utbildningsnivå. Personer som har föräldrar med en eftergymnasial utbildning skaffar sig oftare en högre utbildning själv.²⁷ Sannolikheten att personen som fick avslag skulle studera vidare under de kommande åren var högre om minst en förälder hade läst på eftergymnasial nivå, än om ingen av föräldrarna gjort det. Det var 81 procent av dem med minst en förälder med eftergymnasial utbildning som studerade under åren efter avslaget, jämfört med 70 procent av dem där ingen av föräldrarna hade läst på eftergymnasial nivå.

Detta kan dels tyda på att högskoleutbildade föräldrar har mer resurser att hjälpa sina studerande barn ekonomiskt. Det kan också vara ett tecken på att studier är mer självklart i familjer där föräldrarna har en eftergymnasial utbildning. Men att studera kan ha

²⁶ CSN (2018a).

²⁷ CSN (2014).

minst lika stor betydelse i familjer där föräldrarna inte har haft möjlighet till studier. En informant, vars föräldrar inte studerat på eftergymnasial nivå, beskriver:

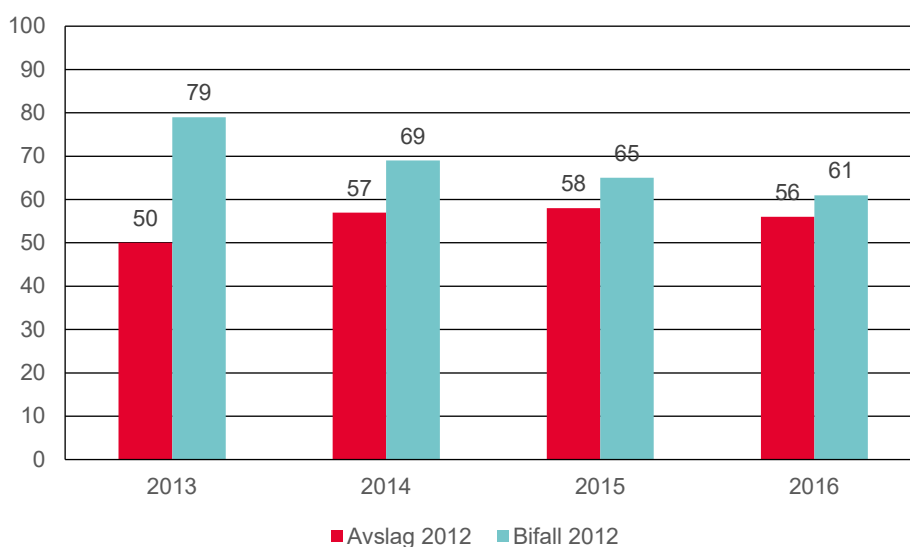
”Jag kommer från en familj där studier är viktigt. Det är där framtiden ligger, liksom”

3.2. Finansiering av studier efter avslaget

Efter ett avslag kan en studerande få studiemedel när skälet till avslaget undanröjts. Om en studerande till exempel har fått avslag på grund av för hög inkomst under 2012, kan personen få studiemedel för 2013 om inkomsten då var lägre. Om avslaget berodde på att studieresultaten var otillräckliga, kan hen få nya studiemedel från och med veckan efter den vecka som hen klarade tillräckliga studieresultat. Sammanfattningsvis innebär det här att en studerande som får avslag ganska snabbt kan återkvalificera sig för nya studiemedel.

Av dem som studerade efter avslaget fick 62 procent studiemedel. Andelen som hade studiemedel var något högre bland studerande kvinnor, 64 procent, än bland män, 60 procent. När de som fick avslag jämförs med de som fick bifall, framgår att det var vanligare att de i bifallsgruppen som studerade efteråt fick studiemedel för sina studier. Skillnaden var störst under 2013 och minskade sedan över tid.

Diagram 5 Andelen av de studerande som fick studiemedel för sina studier under 2013–2016, fördelat efter år och typ av beslut 2012

Att de som fick avslag under 2012 i lägre utsträckning hade studiemedel för sina studier, särskilt under 2013, är inte förvånande. Det beror sannolikt på att de fortfarande inte uppfyllde kraven för att få nya studiemedel, till exempel för att de behövde visa tillräckliga studieresultat eller betala in tidigare obetalda årsbelopp. Under åren som följde uppfyllde de antagligen kraven på till exempel studieresultat och kunde därmed få studiemedel på nytt.

De som studerade men inte hade studiemedel under året efter avslaget, förvärvsarbetade i hög utsträckning samtidigt som de studerade. Det var 59 procent som hade lön från förvärvsarbete som sin huvudsakliga inkomstkälla samtidigt som de var registrerade

som studerande. Att jobba och studera samtidigt kan dock vara svårt när studierna är krävande. En studerande beskriver:

”Det var tufft att studera och jobba samtidigt. Det var tröttsamt, jag hade inget socialt liv det året.”

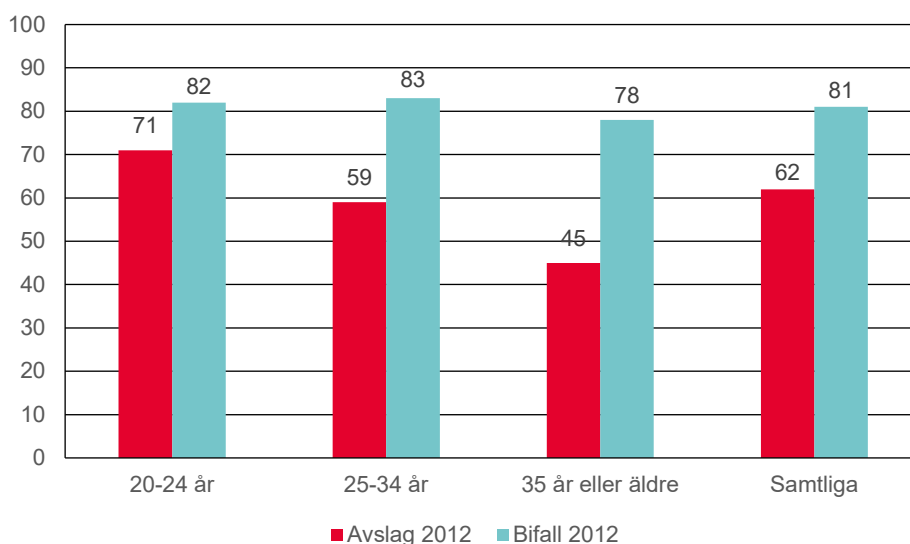
Det var även vanligt att studera en arbetsmarknadsutbildning och få ersättning på grund av det. Det gjorde 14 procent av dem som studerade utan studiemedel under 2013. Andelen som fick ekonomiskt bistånd var 12 procent. Under följande år (2014–2016) ökade andelen som försörjde sig genom att arbeta medan andelen som fick ekonomiskt bistånd och ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskade.

Äldre studerade mer sällan med studiemedel

Äldre studerande fick mer sällan studiemedel för sina studier efter avslaget. Det är inte så anmärkningsvärt, eftersom vi vet sedan tidigare att äldre studerande i lägre utsträckning använder studiemedel.²⁸

Oavsett ålder var det vanligare att de som fick bifall under 2012 hade studiemedel för sina studier efter avslaget. Men i äldre åldrar var skillnaderna i studiestödsanvändandet mellan de som fick bifall och de som fick avslag betydligt större än i yngre åldrar. Av de i avslagsgruppen som var 35 år eller äldre, och som studerade efter avslaget, var det 45 procent som hade studiemedel. Det är 33 procentenheter lägre andel än i bifallsgruppen.

Diagram 6 Andelen studerande som fick studiemedel för sina studier under 2013–2016, fördelat efter ålder och typ av beslut 2012

Så varför fick äldre studerande som fick avslag 2012 i så mycket lägre utsträckning studiemedel för sina studier efter avslaget, jämfört med yngre studerande som också fick avslag? Ett troligt skäl är att äldre har svårare att finansiera studier utan studiemedel. Om det inte är möjligt att finansiera sådana studier på något annat sätt än med studie-

²⁸ Se t.ex. CSN (2018b).

medel är det svårt att återkvalificera sig för nya studiemedel. Många äldre som till exempel misslyckas i sina studier och fått avslag på grund av otillräckliga studieresultat kan ha varit arbetslösa när de började studera och det är då sannolikt att de återgår till arbetslöshet. Yngre kan å sin sida oftare bo kvar hemma, eller få stöd på annat sätt från föräldrar. De klarar då eventuellt att, med små medel, bedriva studier som gör att de kan återkvalificera sig för att få nya studiemedel.

Ett sätt att skaffa sig en utbildning, eller i vissa fall återkvalificera sig för nya studiemedel²⁹, är att finansiera studierna genom att arbeta och studera samtidigt. Av de som studerade under året efter avslaget var det hälften som fick sin huvudsakliga inkomst genom att lönearbeta. Att både arbeta och studera är dock inte alltid helt enkelt att genomföra. En informant beskriver:

”Jag fick ju sluta på det jobbet jag hade, jag blev arbetslös alltså. Och sedan hittade jag en nattjänst. Då tänkte jag om jag har tur kan jag plugga mycket och jobba på nätterna... [Hur fungerade det?] Nej, det gjorde det ju inte riktigt, det blev att man blev vaken alla timmar kändes det som, det var hemskt.”

Det kan vara svårt att hinna både arbeta och studera, särskilt för de lite äldre som dessutom ofta har barn. Personer som befinner sig i den sitsen kan därmed bli ganska beroende av en partner eller annan person som kan hjälpa till ekonomiskt eller praktiskt. En annan informant beskriver sin situation med familj och andra åtaganden som gör det svårt att studera utan studiemedel:

”Även fast man har pengar sparat så är det mycket som ska till om man har utgifter liksom. Man ska ha mycket sparat om man ska leva på det i ett halvår. Villa och bil, och man bor i Norrland och ska sitta och åka varje dag med bilen, och bussarna går ju som de går...”

Att det är svårare att få stöd av föräldrar, svårt att hinna arbeta och studera samtidigt och att man har skaffat sig högre levnadskostnader och eventuellt barn, är alltså några skäl som kan förklara varför äldre är mer beroende av studiemedlet än yngre. Det är också därför ett avslag på ansökan om studiemedel i många fall har större betydelse för en äldre studerande än en yngre.

3.3. Vilken typ av studier var vanligast?

Det var 72 procent av de i avslagsgruppen som studerade vidare som läste på komvux och 25 procent som studerade på högskola eller universitet under något av de fyra åren som följde avslaget.³⁰ Det var 36 procent som studerade på fler än en utbildning under 2013–2016, och den vanligaste kombinationen av utbildningar var att studera på både komvux och högskola efter avslaget. Detta gjorde 11 procent av de som fick avslag.

De yngsta studerade oftare än övriga vidare på högskola efter avslaget, medan arbetsmarknadsutbildning var vanligare bland dem i åldern 35 år eller äldre. Det var vanligare bland män och bland yngre studerande än bland kvinnor och äldre studerande att läsa på flera typer av utbildningar efter avslaget.

²⁹ Gäller främst de som fick avslag på grund av bristande studieresultat.

³⁰ En person kan vara registrerad på flera utbildningar och förekommer då i flera kategorier.

Tabell 6 Studerande under något av åren 2013–2016 och vilken typ av utbildning de läste efter avslaget, fördelat efter kön och ålder, andelar i procent¹

Typ av utbildning	Kvinnor	Män	20-24 år	25-34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Komvux	74	68	67	77	73	72
Högskola	24	26	33	20	14	25
Arbetsmarknads- utbildning	12	19	13	13	21	15
Övriga skolformer	8	9	10	8	6	9
Folkhögskola	7	9	10	6	4	8
Yrkehögskola	6	9	7	7	7	7
Samtliga	131	140	140	131	125	136

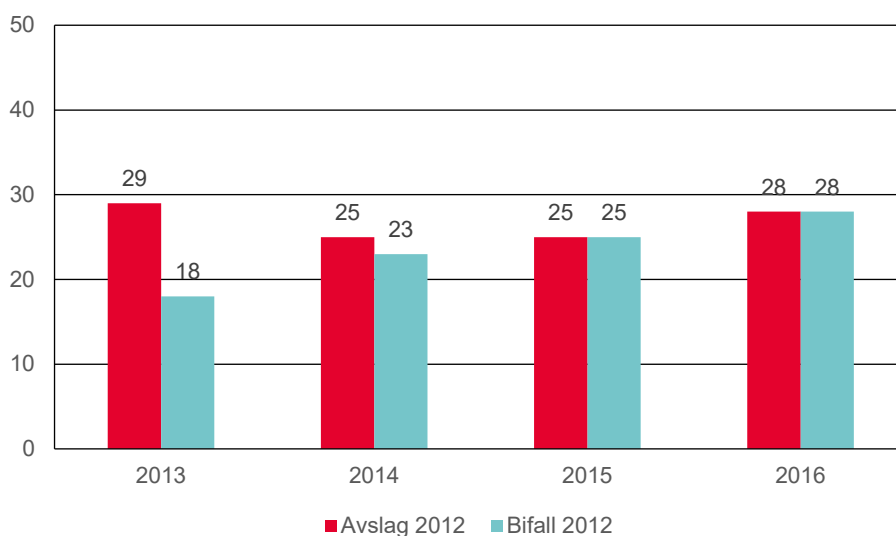
¹ En person kan vara registrerad på flera utbildningar. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

Att ha studiemedel var vanligast bland högskolestuderande. Drygt 90 procent av dem som studerade vid högskolan efter avslaget hade studiemedel. Motsvarande andel av de komvuxstuderande var 61 procent medan andelen av dem som studerade vid folkhögskolan som fick studiemedel var 73 procent.

Deltidsstuderande hade mer sällan studiemedel

Det första året efter avslaget var det 29 procent av de studerande som bedrev studier på deltid³¹. Den andelen minskade till 25 procent under 2014 och 2015 och ökade sedan till 28 procent 2016. Under de två år som följde avslaget var det vanligare att studera på deltid bland de som fick avslag 2012 än bland de som fick bifall. Det var störst skillnad under 2013, då 11 procentenheter högre andel studerade deltid i avslagsgruppen jämfört med i bifallsgruppen. Under 2015 och 2016 var andelen som studerade deltid lika hög i båda grupperna.

Diagram 7 Andelen av de studerande som studerade deltid¹ under 2013–2016, fördelat efter år och typ av beslut 2012

¹ Med deltidstuderande avses personer som enbart studerade deltid och inte heltid under året. Se bilaga.

³¹ För att se vilken definition av studietakt vi använt för olika skolformer, se bilaga.

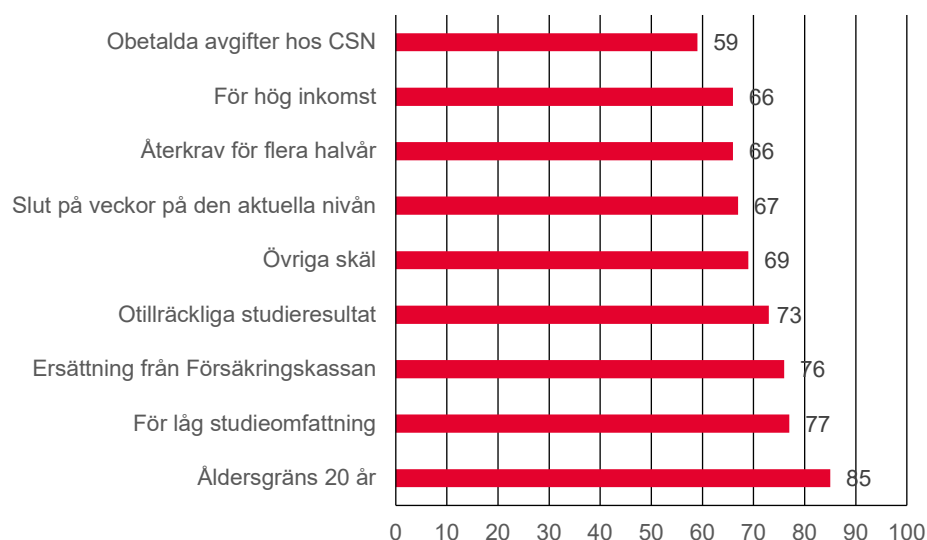
Just deltidsstudier är något som vi vet kan påverka studiestödsanvändningen.³² De som studerade deltid efter avslaget hade mer sällan än övriga studerande studiemedel. Av de i avslagsgruppen som bara studerade på deltid under 2013 hade 17 procent studiemedel. Det kan jämföras med att 71 procent av dem som studerade på heltid under 2013 hade studiemedel. Andelen av de studerande som fick studiemedel var alltså hela 54 procentenheter högre bland heltidsstuderande än bland deltidsstuderande.

Det är troligt att de som fick avslag på sin ansökan 2012 oftare studerade deltid efter avslaget just för att de inte hade rätt till studiemedel. De som studerade deltid hade oftare lön från förvärvsarbete som sin huvudsakliga inkomstkälla än de som studerade heltid. Under 2013 försörjde sig till exempel 64 procent av de som var deltidsstuderande genom lön från förvärvsarbete, jämfört med 46 procent av de som studerade heltid.

3.4. Skäl till avslag och studier efteråt

När vi ser på statistiken fördelat efter skäl till avslag framgår att de som fick avslag på grund av obetalda avgifter hos CSN i lägst utsträckning återkom i studier efter avslaget. De som oftast fortsatte att studera var de som fick avslag på grund av att de var yngre än 20 år.

Diagram 8 Andel som studerade under något av åren 2013-2016, fördelat på skäl till avslag¹ år 2012

¹En person kan få avslag av flera skäl och förekommer då i flera kategorier.

Kvinnor som fick avslag på grund av för låg ålder studerade oftare än män efter avslaget. I övrigt var det marginella skillnader mellan könen. Nästan oavsett vilket skäl det fanns till avslaget återkom de yngre oftare än de äldre i studier. Det enda undantaget var när avslaget berodde på att veckorna var slut på den aktuella studienivån. Då återkom de mellan 25 och 34 år oftare i studier än de yngsta.

³² Se t.ex. CSN (2018b).

Tabell 6 Andel som studerade under något av åren 2013-2016, fördelat efter ålder och skäl till avslag¹ år 2012

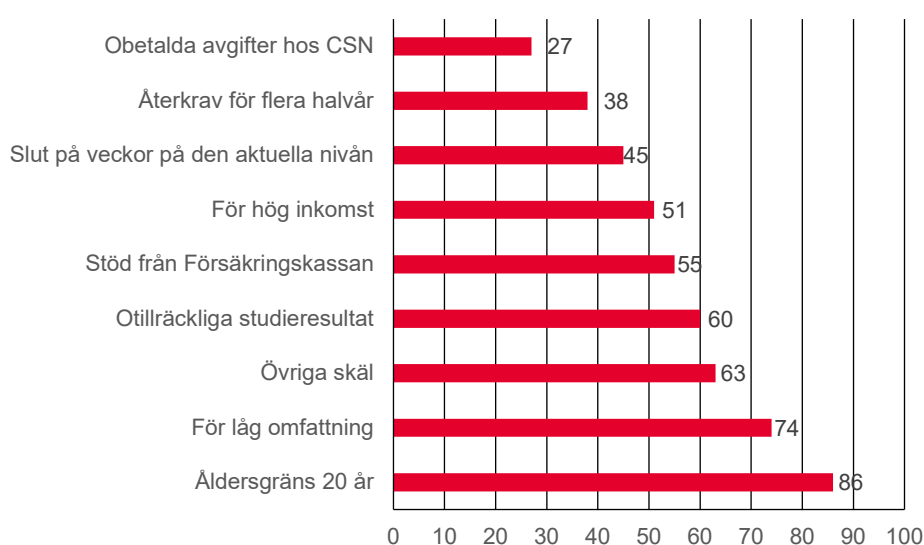
Skäl till avslag	20-24 år	25-34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Åldersgräns 20 år	85	0	0	85
För låg studieomfattning	83	74	68	77
Ersättning från Försäkringskassan	78	73	73	76
Otillräckliga studieresultat	80	71	61	73
Övriga skäl	84	68	56	69
Slut på veckor på den aktuella nivån	68	74	63	67
Obetalda återkrav	79	60	54	66
För hög inkomst	74	67	62	66
Obetalda avgifter hos CSN	63	63	51	59
Samtliga	81	71	61	73

¹ En person kan få avslag av flera skäl och förekommer då i flera kategorier.

Obetalda avgifter och återkrav – stora hinder för nya studiemedel

Av samtliga som studerade efter avslaget var det 62 procent som hade studiemedel. Det var dock stora skillnader beroende på vilket skäl som fanns till avslaget. Av dem som studerade efter avslaget och som hade fått avslag på grund av obetalda avgifter hos CSN, fick enbart 27 procent studiemedel efter avslaget. Att ha obetalda återkrav för fler än ett halvår var också ett stort hinder för nya studiemedel, och 38 procent av de som studerade och fick avslag på grund av obetalda återkrav hade studiemedel under åren efter avslaget. Det kan jämföras med att 60 procent av de som studerade vidare och vars avslag berodde på otillräckliga studieresultat fick studiemedel efter avslaget.

Diagram 9 Andel av dem som studerade efter avslaget som fick studiemedel, fördelat efter skäl till avslag¹ år 2012

¹ En person kan få avslag av flera skäl och förekommer då i flera kategorier.

Kvinnor som fick avslag på grund av att deras veckor med studiemedel tagit slut, fick oftare studiemedel för sina studier efter avslaget. Det var 49 procent av kvinnorna vars avslag berodde på att veckorna var slut som fick studiemedel för sina studier efteråt. Av männen som fick avslag av samma anledning var det 36 procent som fick studiemedel för sina studier efter avslaget.

Så varför fick kvinnor som hade slut på veckor oftare studiemedel efteråt? En förklaring är att kvinnor oftare bytte studienivå till en där de hade veckor kvar att utnyttja. Av de kvinnor som skulle studera på grundskolenivå och fick avslag på grund av att veckorna på nivån var slut, var det 42 procent som läste med studiemedel på gymnasienivå efter avslaget. Av männen var det 28 procent. Bland dem som sökte studiemedel för att studera på gymnasienivå och inte hade veckor kvar att använda, var det 24 procent av kvinnorna och 19 procent av männen som studerade vidare med studiemedel på eftergymnasial nivå.

Om andelen som fick studiemedel för sina studier fördelas efter ålder, blir det tydligt att de yngre, nästan oavsett skäl, oftare fick studiemedel för sina studier efter avslaget.

Tabell 7 Andel av dem som studerade efter avslaget som fick studiemedel, fördelat efter skäl till avslag 2012¹ och efter ålder

Skäl till avslag	20–24 år	25–34 år	35 år eller äldre	Samtliga
Åldersgräns 20 år	86	0	0	86
För låg studieomfattning	81	68	62	74
Ersättning från Försäkringskassan	61	56	34	60
Otillräckliga studieresultat	64	58	48	60
Övriga skäl	73	69	42	63
Slut på veckor på den aktuella nivån	67	50	39	45
Obetalda återkrav	46	34	25	38
För hög inkomst	71	51	42	51
Obetalda avgifter hos CSN	27	34	12	27
Samtliga	71	59	45	62

¹En person kan få avslag av flera skäl och förekommer då i flera kategorier.

Avslag på grund av obetalda årsbelopp för tidigare år var den enda avslagsorsak där andelen som studerade efteråt inte var högst i åldersgruppen 20–24 år. Av de som fick avslag av den anledningen var det vanligast i åldern 25–34 år att få studiemedel för sina studier efter avslaget. Vid alla andra skäl till avslag var det vanligast att de mellan 20 och 24 år fick studiemedel för sina studier efteråt.

3.5. Vad gjorde de som inte studerade efteråt?

Det var 27 procent av dem som fick avslag under 2012 (2 880 personer) som inte studerade efter avslaget. Majoriteten, 60 procent, var kvinnor och 40 procent var män. Det var lite vanligare att män slutade att studera³³ än att kvinnor gjorde det. Det var också lite vanligare att studerande med svensk bakgrund slutade att studera än att studerande

³³ De var inte registrerade för studier under något av åren 2013-2016.

med utländsk bakgrund gjorde det. Av de studerande som hade svensk bakgrund var det 28 procent som inte studerade efter avslaget, jämfört med 26 procent av dem med utländsk bakgrund.

Män som var 35 år eller äldre och som hade sökt studiemedel för att studera på grundskolenivå var de som oftast slutade att studera i samband med avslaget. Av dem var det 42 procent som inte studerade efter avslaget. Grundskolestuderande fortsatte att studera i lägre utsträckning än gymnasiestuderande. Det var 30 procent av samtliga grundskolestuderande och 26 procent av samtliga gymnasiestuderande som inte studerade efter avslaget.

Tabell 8 Personer som inte studerade efter avslaget¹, fördelat efter sökt studienivå 2012², kön och ålder, andelar i procent

Ålder	Grundskolenivå			Gymnasienivå		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
20-24 år	24	28	26	17	20	18
25-34 år	22	35	26	29	31	30
35 år eller äldre	32	42	35	39	41	40
Samtliga	26	36	30	26	27	26

¹ Studerade inte under år 2013-2016.

² En person kan ha sökt studiemedel för studier på flera nivåer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

De flesta arbetade efter avslaget

En anledning till att personer inte studerade vidare efter ett avslag var svårigheter att klara sig ekonomiskt utan studiestöd. En informant säger:

”Jag hade ju inga förutsättningar att läsa utan CSN eller så, det fanns ju inget utrymme för det. Så jag jobbade istället”

En annan anledning var att motivationen till studierna blev lägre för de som fick avslag på sin ansökan om studiemedel.

”Jag hade en utbildning jag ville gå men så fick jag avslag så då tänkte jag att ’men då skiter jag i det’ ”

Det gällde kanske framförallt dem som hade ett arbete före studierna som de kunde gå tillbaka till när de fick avslag. En informant som vid intervjun arbetade på samma företag som hen gjorde vid avslaget beskriver:

”Jag kände bara ’skitsamma’ och åren rullar på ungefär”

Ett sätt att se vad som hände efter avslaget är att titta på personens huvudsakliga inkomstkälla. Under året efter avslaget hade majoriteten, 63 procent, av de som inte studerade lön från arbete som sin huvudsakliga inkomstkälla. Det var 11 procent som hade ekonomiskt bistånd som sin huvudsakliga inkomstkälla, 6 procent som till största del försörjde sig med föräldrapenning och 6 procent vars största inkomst kom från ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det var 5 procent som helt saknade

inkomst och 6 procent som hade andra ersättningar³⁴ som sin huvudsakliga inkomstkälla. Andelen som saknades i registret över totalbefolkningen var 3 procent.

Män fick oftare ekonomiskt bistånd och ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder, medan kvinnor oftare fick föräldrapenning. Fördelat efter ålder framgår att skillnaden i huvudsaklig försörjningskälla var ganska små mellan olika åldersgrupper. Det var särskilt vanligt att försörja sig med föräldrapenning i åldern 25–34 år, och de som var 35 år eller äldre hade oftare än övriga andra ersättningar, till exempel a-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

Tabell 9 Huvudsaklig inkomstkälla hos personer som inte studerade efter avslaget, fördelat efter ålder, andelar i procent¹

	20-24 år	25-34 år	35 år eller äldre
Lön från förvärvsarbete	66	62	63
Ekonomiskt bistånd	11	11	12
Annan inkomst ²	3	5	9
Ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder	7	5	5
Saknar inkomst	6	5	5
Föräldrapenning	5	10	3

¹ Det var 3 procent som saknades i registret över totalbefolkningen under 2013.

² A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

Några år senare, 2016, hade andelen vars huvudsakliga inkomstkälla var lön från förvärvsarbete bara ökat med 2 procentenheter. Det var andelen av dem mellan 25 och 34 år som arbetade som hade ökat. Andelen som försörjde sig med ekonomiskt bistånd minskat med 4 procentenheter och andelen som försörjde sig med ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder hade minskat med 3 procentenheter. Det var främst andelen som hade andra inkomster, till exempel sjukpenning, sjukersättning och a-kassa, som huvudsaklig inkomstkälla som hade ökat, från 6 procent till 10 procent. Bland dem äldre än 35 år var ökningen 6 procentenheter, till 15 procent.

Tabell 10 Huvudsaklig inkomstkälla hos personer som inte studerade efter avslaget, fördelat efter inkomstår, andelar i procent¹

	2013	2016
Lön från förvärvsarbete	63	65
Annan inkomst ²	6	10
Ekonomiskt bistånd	11	7
Föräldrapenning	6	6
Saknar inkomst	5	5
Ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder	6	3

¹ Det var 3 procent som saknades i registret över totalbefolkningen under 2013 och 4 procent som gjorde det under 2016.

² A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

³⁴ A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

3.6. Inkomst och sysselsättning några år senare

I föregående avsnitt tittade vi på den huvudsakliga inkomstkällan för de som inte studerade efter avslaget. I det här avsnittet redogörs för den huvudsakliga inkomstkällan för alla som fick avslag. Det var 65 procent av dem som fick avslag under 2012 som främst försörjde sig med lön från förvärvsarbete under 2016. Det var 9 procent som försörjde sig med studiestöd och 5 procent som hade föräldrapenning. Andelen som försörjde sig främst med ekonomiskt bistånd var också 5 procent.

Det var bara små skillnader mellan de som fick avslag och de som fick bifall när det gäller vilken inkomstkälla som var den viktigaste under 2016. Andelen som hade lön från förvärvsarbete som huvudsaklig inkomstkälla var 65 procent bland de som fick avslag och 69 procent bland de som fick bifall. Andelen som hade studiemedel som sin huvudsakliga inkomstkälla var lika stor, 9 procent. Ekonomiskt bistånd var något vanligare i avslagsgruppen än i bifallsgruppen.

Tabell 11 Huvudsaklig inkomstkälla 2016, fördelat efter typ av beslut 2012 samt efter kön, andelar i procent¹

	Avslag 2012			Bifall 2012		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Ersättning från arbetsmarknadspolitiska åtgärder	3	4	3	2	3	3
Ekonomiskt bistånd	5	6	5	3	5	3
Föräldrapenning	8	1	5	8	1	6
Lön från förvärvsarbete	64	67	65	69	71	69
Saknar inkomst	3	5	4	2	4	3
Studiestöd	9	9	9	9	10	9
Annan inkomst ²	6	6	6	5	4	4

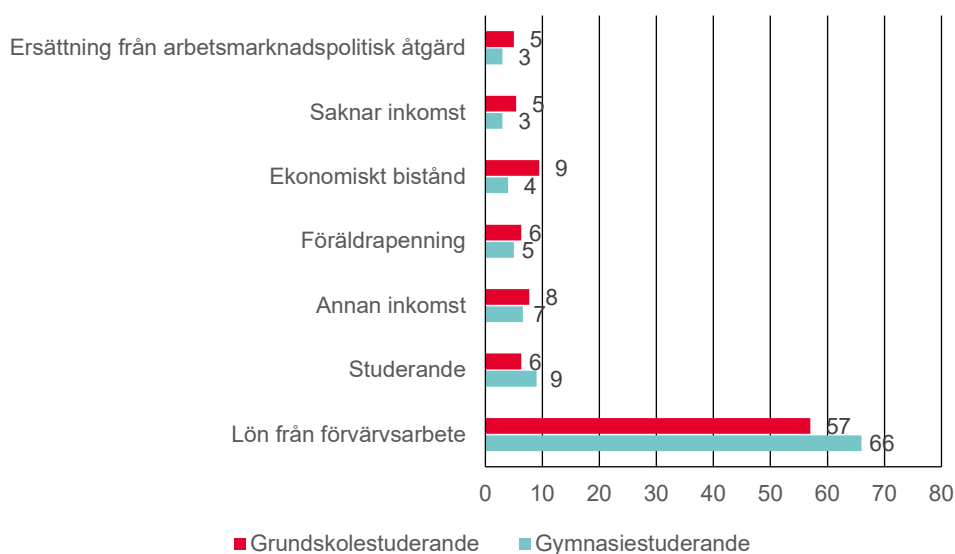
¹ 2 procent av kvinnorna och 2 procent av männen i både avslagsgruppen och bifallsgruppen saknades i registret över totalbefolkningen under 2016.

² A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

Den huvudsakliga inkomstkällan skilde sig inte mycket åt mellan personer i olika åldrar och med olika bakgrund. Personer med utländsk bakgrund och personer med svensk bakgrund förvärvsarbetade i princip lika stor utsträckning och detsamma gällde personer i olika åldrar. Dock var det något vanligare bland yngre att ha studiemedel som sin största inkomstkälla fyra år efter avslaget.

Gymnasiestuderande fick oftare än grundskolestuderande huvuddelen av sin inkomst från förvärvsarbete några år efter avslaget. Bland grundskolestuderande var det 57 procent som hade lön som sin huvudsakliga inkomst under 2016, medan motsvarande andel bland gymnasistuderande var 66 procent

Diagram 10 Huvudsaklig inkomstkälla 2016 bland de som fick avslag 2012, fördelat efter sökt nivå 2012, andelar i procent¹

¹ 2 procent av både de grundskolestuderande och av de gymnasiestuderande saknades i registret över totalbefolkningen 2016.

² Med "annan inkomst" avses a-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

Grundskolestuderande som fick avslag hade alltså svårare att etablera sig på arbetsmarknaden än gymnasiestuderande. Det visar att det kan vara svårt för en person som inte har fullföljt en grundläggande utbildning eller som inte har grundläggande kunskaper i svenska, att få ett arbete. Ytterligare en förklaring till att grundskolestuderande arbetade i lägre utsträckning är att en hög andel grundskolestuderande hade utländsk bakgrund. Personer med utländsk bakgrund har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.³⁵

Studier efter avslaget påverkar inte hur stor andel som förvärvsarbetar

Ett tänkbart scenario är att studier efter avslaget gör att personer i högre utsträckning förvärvsarbetar några år senare. Men lika stor andel av dem som studerade efter avslaget som av dem som inte gjorde det (65 procent) hade lön från förvärvsarbete som sin huvudsakliga inkomstkälla under 2016.

Det fanns dock skillnader när det gäller de övriga huvudsakliga inkomstkällorna. Av de som hade studerat efter avslaget var det 12 procent som hade studiemedel som huvudsaklig inkomstkälla under 2016. Däremot hade de som inte studerat efter avslaget oftare ekonomiskt bistånd. De saknade också oftare inkomst under året.

³⁵ SCB (2016) Artikel.

Tabell 12 Huvudsaklig inkomstkälla 2016 bland de som fick avslag 2012, fördelat efter vidare studier, andelar i procent¹

	Studerade inte efter avslaget	Studerade efter avslaget
Lön från förvärvsarbete	65	65
Studiestöd	0	12
Annan inkomst ²	10	6
Föräldrapenning	6	5
Ekonomiskt bistånd	7	4
Ersättning från arbetsmarknads- politiska åtgärder	3	3
Saknar inkomst	5	3

¹ 4 procent av de som inte studerade vidare och 1 procent av de som studerade vidare saknades i registret över totalbefolkningen 2016.

² A-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller ålderspension.

Lägre inkomster i avslagsgruppen efter fyra år

Ett annat sätt att se vad som hände efter avslaget är att titta på vilken inkomst personen hade några år senare. När vi gör det används flera olika inkomstbegrepp. Dels används överskott av förvärvsinkomst, som är överskott av tjänst och näringsverksamhet. Dels används disponibel inkomst per konsumtionsenhet, som redovisar ett helt hushålls inkomst efter skatt och tar hänsyn till hur många personer som finns i hushållet.³⁶ I den disponibla inkomsten ingår både skattepliktig ersättning (till exempel föräldrapenning, lön) och ersättning som inte är skattepliktig (till exempel studiemedel eller ekonomiskt bistånd). Vidare redogör vi för både medel- och medianinkomsten. Medianinkomsten har fördelen att den inte påverkas lika mycket av enstaka extremvärden som medelinkomsten kan göra.

Det senaste år som vi har uppgifter om inkomst för är 2016. Bland de som fick avslag var det genomsnittliga överskottet av förvärvsinkomst 180 900 kronor under 2016 och medianinkomsten var 179 900 kronor. Den genomsnittliga disponibla inkomsten var högre, 212 879 kronor, medan medianinkomsten var 195 800 kronor. Den disponibla inkomsten är ofta högre än överskottet av förvärvsinkomst, eftersom det i den disponibla inkomsten ingår både skattepliktig- och inte skattepliktig ersättning. Kvinnor hade både lägre överskott av förvärvsinkomst och lägre disponibel inkomst än män.

Tabell 13 Medel- och medianinkomst 2016 bland de som fick avslag 2012, fördelat efter kön, tusen kronor

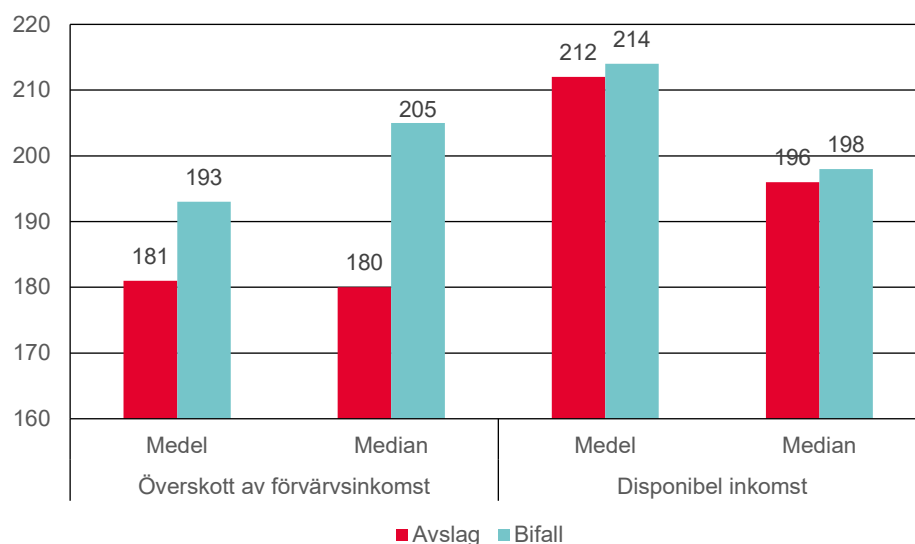
	Överskott av förvärvsinkomst		Disponibel inkomst	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Medel	177 956	185 538	211 448	215 168
Median	179 123	181 720	215 168	203 982

³⁶ För mer information om hur den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet beräknas, se bilagan.

De som fick avslag på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier under 2012 hade både en lägre medelinkomst och en lägre medianinkomst under 2016 än de som fick bifall. En del av förklaringen till det är att en något högre andel i bifallsgruppen fick sin huvudsakliga inkomst under 2016 från att förvärsaarbete.

Diagram 11 Medel- och medianinkomst 2016, fördelat efter typ av beslut, tusen kronor

Skillnaden mellan dem som fick avslag och dem som fick bifall var mindre sett till den disponibla inkomsten än till överskottet av förvärvsinkomsten. Det skulle kunna bero på att de i avslagsgruppen oftare hade andra typer av stöd, utöver lön, som räknades in i den disponibla inkomsten. Eftersom den disponibla inkomsten tar hänsyn till hela hushållets inkomster, kan det också bero på att de i högre utsträckning hade en partner med hög inkomst.

De som studerade efter avslaget hade lägre överskott av förvärvsinkomst under 2016 än de som inte studerade efteråt. Det genomsnittliga överskottet av förvärvsinkomst var 175 200 kronor bland de som hade studerat efter avslaget, och 196 500 kronor bland de som inte gjort det. Ett skäl till det kan vara att vissa av de som studerat efter avslaget fortfarande är i studier.

Tabell 14 Medel- och medianinkomst 2016 bland de som fick avslag 2012, fördelat efter om personen studerat efter avslaget eller inte, tusen kronor

	Överskott av förvärvsinkomst		Disponibel inkomst	
	Studerat efter avslaget	Inte studerat efter avslaget	Studerat efter avslaget	Inte studerat efter avslaget
Medel	175 170	196 454	214 218	209 110
Median	168 512	209 010	196 865	193 553

Den genomsnittliga disponibla inkomsten var dock högre bland de som hade studerat efter avslaget än bland de som inte hade gjort det. Det gäller både medel- och medianinkomsten. Det kan tyda på att de som valde att studera efter avslaget lever i hushåll med bättre ekonomiska förutsättningar.

4. Slutsatser

Vilka fick avslag och varför?

En av tio komvuxstuderande fick avslag på sin ansökan om studiemedel för studier under 2012. För hälften av dem berodde avslaget på att de hade otillräckliga studieresultat från tidigare studier med studiemedel.

Grundskolestuderande fick oftare än gymnasiestuderande avslag på grund av att de använt alla sina veckor på den aktuella nivån, och nästan alla av dem som fick avslag av den anledningen hade utländsk bakgrund. Det visar på att det kan vara svårt för studerande med utländsk bakgrund att hinna slutföra sina grundskolestudier med de veckor som ges.

Vilka studerade efter avslaget?

Sju av tio som fick avslag studerade någon gång under de fyra år som följde avslaget. Under året efter avslaget var studier mindre vanligt bland de som fick avslag än bland de som fick bifall under 2012. Andelen som studerade ökade dock i avslagsgruppen, och under de följande åren var det bara marginella skillnader mellan hur stor andel av dem som fick avslag och av dem som fick bifall som studerade.

Vilka var det då som studerade trots avslaget? Framförallt de som hade ekonomiska möjligheter att studera utan studiemedel. Yngre personer studerade oftare efter avslaget än äldre, vilket beror på att yngre lättare kan finansiera studier utan studiemedel. De kan oftare bo hos sina föräldrar eller få annat ekonomiskt stöd från dem. De kan på så vis, med relativt små medel, studera för att återkvalificera sig för nya studiemedel. Lite äldre personer har oftare familj och en annan livssituation som gör det svårt att studera utan studiemedel. En annan grupp som i hög utsträckning studerade efter avslaget var studerande var mitt inne i en utbildning.

Vilka studerade inte efter avslaget och vad gjorde de istället?

Män i åldern 35 år eller äldre som hade sökt studiemedel för att studera på grundskolenivå var de som oftast slutade att studera efter avslaget. Generellt sett var det vanligare att grundskolestuderande än gymnasiestuderande inte studerade efter avslaget. De flesta av dem som inte studerade efteråt försörjde sig genom att arbeta.

Vad hände sedan?

Oavsett om personen som fick avslag studerade efter avslaget eller inte, var det lika vanligt att fyra år efter avslaget huvudsakligen försörja sig genom att arbeta. Däremot hade de som studerade efter avslaget lägre överskott av förvärvsinkomst fyra år senare, vilket kan bero på att de fortfarande var i studier eller nyligen hade avslutat sina studier. Det var små skillnader mellan hur de som fick avslag och de som fick bifall försörjde sig efter avslaget. De som fick avslag försörjde sig i något lägre utsträckning genom att arbeta och hade istället lite oftare ekonomiskt bistånd eller andra typer av bidrag.

Referenser

Arbetsförmedlingen (2018) *Perspektiv på arbetsmarknadsläget för personer med kort utbildning*. Arbetsförmedlingen analys 2018:5. Diarienummer Af-2018/0037 7057

CSN (2012) *Prövning av studieresultat. En uppföljning av ändrade regler*. Dnr 2012-2189-1705

CSN (2014) *Skilda studieförutsättningar – En analys av studier, studieekonomi och hälsa utifrån föräldrarnas utbildningsbakgrund*. Rapport 2014:8. Dnr 2014-219-6424

CSN (2018a) *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*. Rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451

CSN (2018b) *Vad påverkar andelen som har studiemedel?* Rapport 2018:10. Diarienummer 2018-213-15291

CSN (2019) *Studiestartsstöd – slutrapport*. Rapport 2019:1. Dnr 2018-100-9150

Lagrådsremiss (2016) *Rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux*.

SCB (2015) *Risk för kraftig personalbrist inom vården*. https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Risk-for-kraftig-personalbrist-inom-varden/ (Hämtad 2019-03-15)

SCB (2016) *Hög utbildning går i arv*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2016/Hog-utbildning-gar-i-arv/> (Hämtad 2019-04-30)

Skolverket. Tabell: *Elever och kursdeltagare, 2012*.

<http://www.jmftal.artisan.se/databas.aspx?sf=kv&hg=L0&vg=Elever+och+kursdeltagare&sy=0&varid=76&varid=77&varid=78&varid=79&varid=80&varid=81&varid=82&varid=83&varid=85&varid=86&varid=87&varid=90&varid=91&varid=123&year=2012&area=&area=-99&render=true&mode=1> (Hämtad 2019-03-27)

SOU (2013:20) *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. En översyn för ökad individanpassning och effektivitet*. Betänkande av GRUV-utredningen.

SOU (2018:71) *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden*.

Bilaga

Variabler från SCB

Den här studien är en registerstudie som bygger på flera olika datakällor. CSN har lämnat uppgifter till Statistiska centralbyrån (SCB) om studerande som fått avslag på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier 2012 och som uppfyller övriga kriterier för att vara med i populationen. CSN har också lämnat uppgifter om en så kallad jämförelsegrupp, som består av individer som fått bifall på sin ansökan om studiemedel för komvuxstudier under 2012.

SCB har sedan matchat uppgifterna mot andra register. De variabler som SCB lagt på och används i rapporten redovisas nedan.

Variabler från SCB, källa (register)

Variabel	Källa
Utländsk/Svensk bakgrund	Registret över totalbefolkningen (RTB)
Högsta utbildningsnivå föräldrar	STATIV
Huvudsaklig inkomstkälla 2009-2016	RAKS
Disponibel inkomst per konsumtionsenhet	Inkomst- och taxeringsregistret (IoT)
Sammanräknad förvärsinkomst 2012-2016	Inkomst- och taxeringsregistret (IoT)
Typ av studier per år 2009-2011 och per halvår 2012-2016	Registret över befolkningens studiedeltagande. Följande variabler finns: 0 Ej i utbildning 1 Gymnasieskola 2 Komvux 3 Tekniskt basår univ/högskola 4 Grundläggande högskoleutbildning 5 Forskarutbildning 6 Yrkeshögskoleutbildning/KY 7 Folkhögskola 8 Studiemedel för utlandsstudier 9 Övriga studerande A Arbetsmarknadsutbildning G Grundskola K Kompletterande utbildning S SFI U Uppdragsutbildning högre utb.
Studietakt per skolform 2012-2016	Registret över befolkningens studiedeltagande. Studieomfattning finns för studier på komvux, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola/universitet.

Inkomstuppgifter

År 2016 var det senaste år som vi kunde få uppgifter om försörjningskällor och inkomstuppgifter för. Inkomstuppgifterna avser överskott av förvärsinkomst, det vill säga överskott av tjänst och näringsverksamhet, efter avdrag för kostnader men före allmänna avdrag och grundavdrag. Den andra inkomstuppgiften som används är disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Disponibel inkomst per konsumtionsenhet skapas genom att hela hushållets inkomster efter skatt slås samman och delas med hushållets så kallade konsumtionsvikt. Konsumtionsvikten fastställs utifrån en särskild viktfordelning där ensamboende ges vikten 1,0. För sammanboende utan barn delas hushållets nettoinkomster med 1,51. Ytterligare vuxna ges vikten 0,6. Första barnet i åldern 0–19 år ges vikten 0,52 och andra och påföljande barn ges vikten 0,42. För exempelvis ett hushåll med två vuxna och ett barn delas alltså hushållets nettoinkomster med 2,03 (1,51+0,52). En felkälla för beräkningen är att det kan vara svårt att fastställa boendeförhållanden.

Studietakt inom olika skolformer

I rapporten används begreppet heltids- och deltidsstuderande. Med deltidsstuderande menar vi personer som enbart studerade på deltid under det aktuella året. Med heltidss studerande avses personer som studerade heltid under minst ett halvår under året. En person som studerade heltid under första halvåret och deltid under andra halvåret 2013 räknas alltså som heltidss studerande.

Studietakten för olika skolformer specificeras nedan:

Komvux:

”Heltid” Mer än 200 poäng under halvåret.

”Deltid” 200 poäng eller färre under halvåret.

Folkhögskola:

”Heltid” mer än halvtid under minst en termin under halvåret.

”Deltid” halvtid och mindre än halvtid under halvåret.

Yrkeshögskola:

”Heltid” mer än 75 poäng under halvåret.

”Deltid” 75 poäng eller färre under halvåret.

Högskola:

”Heltid” mer än 15 hp under halvåret.

”Deltid” 15 hp eller färre under halvåret.

Intervjustudie

För att rekrytera intervjupersoner gjorde vi i januari 2019 ett kort utskick till 1 000 komvuxstuderande som fick avslag på sin ansökan om studiemedel under 2012. Vid urvalet av informanter eftersträvades en spridning gällande skäl till avslag och om informanten någon gång efter avslaget studerat med studiemedel. De personer som kunde tänka sig att bli intervjuade fick lämna sina kontaktuppgifter.

Vi genomförde 18 kvalitativa intervjuer. De var ungefär 20 minuter långa och semi-strukturerade, det vill säga, följde en struktur men styrdes även delvis av informanternas svar.

Intervjuerna fokuserade på fem områden.

- A. Personlig bakgrund
- B. Situationen vid avslaget
- C. Precis efter avslaget
- D. Perioden efter avslaget
- E. Framtiden

Vi gör studier möjligt.